

социальным институтам по решению задач воспитания и обучения, которые являются актуальными в современной научной мысли. Исследованы принципы, которыми руководствовался известный педагог-практик в процессе консультирования. Определено место системы взглядов А. С. Макаренко в теории педагогического консультирования. Выделены пути формирования педагогического мастерства в наследии известного педагога.

Ключевые слова: педагогическое консультирование, консультирование семьи, система воспитания, принципы консультирования, цель воспитания, метод «взрыва», родительский авторитет, педагогическое мастерство.

SUMMARY

T. Biloshytska. Pedagogical family consulting in the Makarenko's heritage.

The article deals with pedagogical Makarenko's heritage, his work about educational consulting. The innovative ideas and views on pedagogical help to families and other social institutions to address the problems of education and training that is relevant to modern scientific thought are analyzed. Principles that famous teacher-practitioner guided in consulting are investigated. The place of Makarenko's systems in the theory of pedagogical consulting is defined. The ways of creating pedagogical skills in the heritage of the famous educator are distinguished.

Key words: pedagogical consulting, family consulting, educational system, the principles of consultation, the purpose of education, the method of «explosion» parental authority, pedagogical skills.

УДК 376.1–056.262–056.263

Т. В. Золотарьова

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

МЕТОДИКА ОПОСЕРЕДКОВАНОГО КОРЕКЦІЙНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

У статті пропонується міжпредметно-внутрішньопредметна методична система опосередкованого корекційного управління розвитком учнів молодших класів, яка складається з синергетичних методів корекції та розвитку. В основі методики покладено принцип завтрашньої радості, принципи синергетики, міжпредметні та внутрішньопредметні зв'язки. Методика сприяє становленню в молодших школярів уміння правильно ставити проміжні та кінцеву цілі, долати труднощі, які виникають у процесі досягнення мети. Зміст методики продемонстровано на прикладі уроків образотворчого мистецтва та математики.

Ключові слова: мета, завтрашня радість, розвиток, корекція, управління внутрішніми процесами, системи «особистість» і «дефект», учні 0–4 класів.

Постановка проблеми. Одним з найважливіших питань, які досліджує корекційна педагогіка, є проблема управління вертикальними процесами розвитку, абілітації, корекції, реабілітації, компенсації, гіперкомпенсації у системах «особистість» і «дефект» дітей з психофізичними порушеннями. Існує два типи управління вертикальними процесами: зовнішнє управління внутрішнім процесом за допомогою методики та внутрішнє управління одним процесом за допомогою іншого: безпосереднє, при якому в систему об'єднуються два процеси, та опосередковане, при якому в систему об'єднуються три і

більше процесів. Під час будь-якої діяльності людини у вертикальній площині її систем «особистість» і «дефект» проходять процеси розвитку, корекції, реабілітації, абілітації, компенсації, гіперкомпенсації, під час яких елементи приєднуються до систем чи від'єднуються від них, а в горизонтальній утворюються дисипативні функціональні структури, до яких входять підсистеми систем «особистість» і «дефект», активовані для досягнення поставленої мети. Кожна підсистема дисипативної функціональної структури взаємодіє не тільки з розміщеними поруч підсистемами (безпосередній взаємозв'язок), а і з тими, що знаходяться через одну, дві, три і більше підсистем (взаємозв'язок, опосередкований проміжними підсистемами). Підсистеми, об'єднані в одну структуру, впливають одна на одну відповідно до законів синхронного, гетерохронного чи асинхронного розвитку. Так виникає внутрішнє безпосереднє та опосередковане управління вертикальним процесом розвитку, корекції, реабілітації, абілітації, компенсації чи гіперкомпенсації у певній підсистемі в середині дисипативної функціональної структури. Під час реалізації названих процесів між активованими підсистемами дисипативної функціональної структури утворюються горизонтальні зв'язки. Якщо підсистеми є знаннями, уміннями чи навичками з однієї навчальної дисципліни, горизонтальні зв'язки утворюються внаслідок реалізації внутрішньопредметних зв'язків; якщо підсистеми є знаннями, уміннями чи навичками (далі – ЗУН) з двох і більше навчальних дисциплін, горизонтальні зв'язки утворюються внаслідок реалізації міжпредметних зв'язків. Застосовуючи корекційну, розвивальну, реабілітаційну та інші методики роботи з певними підсистемами, ми використовуємо зовнішнє управління, стимулюючи в них відповідний вертикальний процес. Таким чином, управління вертикальними процесами та процесом утворення горизонтальних зв'язків у системах «особистість» і «дефект» відбувається за допомогою реалізації методик, які передбачають використання внутрішньопредметних та міжпредметних зв'язків, що сприяє формуванню в учнів цілісної наукової картини світу.

Молодший шкільний вік є сенситивним періодом для становлення багатьох підсистем знань та вмінь, у тому числі вмінь з тематичного малювання, розв'язування та складання простих задач. Тому саме в початкових класах необхідно найбільш активно здійснювати міжпредметні та внутрішньопредметні зв'язки. З цією метою В. О. Сухомлинський пропонував у молодших класах проводити переважно інтегровані уроки [5]. Але складно одразу перейти від

монодисциплінарних до полідисциплінарних (інтегрованих) уроків. Такий перехід необхідно здійснювати поступово – через застосування методик міжпредметно-внутрішньопредметного та внутрішньопредметно-міжпредметного управління певним вертикальним процесом, що забезпечують систематичне застосування внутрішньопредметних та міжпредметних зв'язків, які, сприяючи утворенню дисипативних функціональних структур, стимулюють самоорганізацію горизонтальних зв'язків між підсистемами ЗУН дитини, що допомагає їй одночасно використовувати ЗУН з різних наук та різних розділів однієї науки. До даної групи методик входить і запропонована нами «Методика опосередкованого корекційного управління розвитком молодших школярів», дослідження ефективності якої ми здійснювали на прикладі міжпредметно-внутрішньопредметного зв'язку образотворчого мистецтва та математики.

У процесі дослідження виявилось, що недостатній розвиток умінь з тематичного малювання не дозволяє повноцінно виправляти помилкові вміння розв'язувати прості задачі, помилкові вміння розв'язувати прості задачі не дозволяють повноцінно формувати вміння складати прості задачі. З метою стимулювання розвитку недостатньо розвинених умінь з тематичного малювання на уроках образотворчого мистецтва (дисципліна № 1) ми застосовували «Синергетичну методику стимулювання прогресивного розвитку особистості». З метою виправлення помилкових умінь розв'язувати прості задачі на уроках математики (дисципліна № 2) ми застосовували «Синергетичну методику стимулювання корекції порушень». З метою стимулювання розвитку недостатньо розвинених умінь складати прості задачі на уроках математики (дисципліна № 2) ми застосовували «Синергетичну методику стимулювання прогресивного розвитку особистості». Таким чином, утворилась міжпредметно-внутрішньопредметна методична система опосередкованого корекційного управління розвитком молодших школярів, яка складається з корекційної та розвивальних методик синергетичної технології управління вертикальними процесами в системах «особистість» і «дефект». Дану методику можна застосовувати для роботи зі здоровими, слабозорими, слабочуючими учнями молодших класів, з молодшими школярами з легкою розумовою відсталістю, затримкою психічного розвитку, дитячим церебральним паралічем на уроках з двох будь-яких дисциплін, між якими спостерігається подібна залежність.

Аналіз актуальних досліджень. В основі даної методики та всіх інших методик синергетичної технології управління вертикальними процесами лежить запропонований А. С. Макаренком принцип завтрашньої радості. Пояснюючи сутність даного принципу дослідник

пише: «Людина не може жити на світі, якщо у неї немає попереду нічого радісного. Істинним стимулом людського життя є завтрашня радість» [3, 397].

Психофізіологічним механізмом завтрашньої радості є випереджальне відображення дійсності, відкрите фізіологом П. К. Анохіним [1]. «Потрібно організувати саму радість, викликати її до життя і поставити її як реальність» [3, 397]. *Поставити завтрашню радість як реальність* (за А. С. Макаренком) означає *увянути, що ніби вже знаєш, умієш, маєш те, про що мрієш* (за П. К. Анохіним). «Завтрашня радість» (за А. С. Макаренком) – це «акцептор результату» (за П.К. Анохіним): акцептори проміжних результатів – ближні цілі-аттрактори, які включаються в загальну мету, акцептор остаточного результату – дальня мета-аттрактор, яка включає в себе кілька проміжних цілей. Завтрашня радість допомагає людині сприймати себе з випереджальним відображенням – відображенням того, чого в неї ще немає. Щоб завтрашня радість стала аттрактором, людина повинна точно знати, чого прагне: чітко визначені параметри майбутніх результатів сприяють тому, що людина після досягнення мети може порівняти отриманий результат із задуманим і визначити наступні зони найближчого й актуального розвитку. Оскільки завтрашня радість є аттрактором, то спираючись на неї, людина не може не досягти поставленої мети. Правильно поставлена мета автоматично стимулює зростання інтенсивності радісних відчуттів протягом здійснення роботи з досягнення мети, завдяки чому людина щоденно буде щасливою до самого дня отримання реальних результатів. У день виходу на аттрактор радість стає «сьогоднішньою» і досягає апогею, наступного дня – «вчорашньою» і через деякий час поступово слабшає. Але оскільки кожна людина зазвичай прагне бути щасливою щоденно і потреби виникають також повсякдень, то в неї з'являється нова мрія-мета (наприклад, мати нові чи кращі ЗУН, риси характеру або позбутися старих), а отже, й привід для наступної завтрашньої радості – радості досягнення нової мети.

Молодший шкільний вік є сенситивним для становлення вмінь самостійно, усвідомлено і правильно ставити дидактичну мету, намічати шлях і термін її досягнення, визначати якість отриманих результатів. Однак сенситивним періодом становлення названих умінь щодо виховних цілей є середній шкільний вік, оскільки в цей час на перший план виходить колектив однолітків. У старшому шкільному віці названі вміння щодо навчальних та виховних цілей в основному тільки вдосконалюються (табл. 1).

Таблиця 1

**Становлення умінь самостійно, усвідомлено і правильно ставити мету,
намічати шлях і термін її досягнення, визначати якість
отриманих результатів**

	Початкові класи	Середні класи	Старші класи
Навчальні цілі	Формування вмінь	Подальший розвиток умінь (застосування у схожих ситуаціях)	Удосконалення вмінь (застосування в нових ситуаціях)
Виховні цілі	Пропедевтичний етап формування вмінь	Формування вмінь	Удосконалення вмінь (застосування в нових ситуаціях)

Таким чином, принцип завтрашньої радості є основоположним у досягненні проміжних та кінцевої цілей, які задовольняють потреби людини в певних ЗУН та рисах характеру.

Мета статті полягає у висвітленні дидактичної «Методики опосередкованого корекційного управління розвитком молодших школярів».

Виклад основного матеріалу. Таблична форма змісту методики дозволяє чітко продемонструвати етапи, методи, цілі корекційно-розвивальної роботи.

Таблиця 2

Розвивальна робота з образотворчого мистецтва

Перший етап педагогічної роботи: розвивальна робота з образотворчого мистецтва	
Підготовчий етап (налаштування на роботу)	
Головний метод	Модифікація лінійної освітньої ситуації в нелінійну
Мета методу	Створення атмосфери взаємної довіри учасників розвивального процесу через зміну системи морфогенів, які знаходяться в освітньому середовищі
Обстановочна аферентація	Установлення системи взаємозв'язків між активними підсистемами першої сигнальної системи учасників розвивального процесу
Перший етап	
Головний метод	Нелінійний розвиваючий діалог
Мета методу	Виявити підсистему недостатньо розвинених правильних умінь з тематичного малювання
Питання вчителя до учня	Що (який предмет) ти хочеш уміти (навчитись) малювати? Що в тобі є такого, що заважає тобі навчитись малювати цей предмет?
Пускова аферентація	Перше Я-реальне системи «особистість» – підсистема недостатньо розвинених правильних умінь з тематичного малювання – має системні властивості самоорганізації, невисокий рівень розвитку, знаходиться в зоні регресивного актуального розвитку
Другий етап	
Головний метод	Пробуджуючий розвиток
Мета методу	Виявити підсистему достатньо розвинених правильних умінь з малювання з природи та підсистему достатньо розвинених правильних умінь з малювання по пам'яті, які застосовуються під час тематичного малювання

Питання вчителя до учня	Які вміння з малювання з природи та по пам'яті допоможуть тобі навчитись малювати цей предмет? Що в тобі є такого, що може допомогти тобі навчитись малювати цей предмет?
Мотивація	У людини виникає потреба в наявності нових елементів підсистеми правильних умінь з тематичного малювання
Пам'ять	Горизонтальні зв'язки між підсистемою умінь з тематичного малювання (головна підсистема), підсистемою умінь з малювання з природи та підсистемою умінь малювання по пам'яті (додаткові підсистеми); вертикальні зв'язки між активованим рівнем та попереднім (нижчим) рівнем підсистеми умінь з тематичного малювання; вертикальні зв'язки між активованим рівнем та попереднім (нижчим) рівнем підсистеми умінь з малювання з природи; вертикальні зв'язки між активованим рівнем та попереднім (нижчим) рівнем підсистеми умінь малювання по пам'яті
Третій етап (аферентний синтез)	
Головний метод	Гештальтрозвиток
Мета методу	Створити синестезичний образ себе з вищим рівнем розвитку підсистеми правильних умінь з тематичного малювання
Питання вчителя до учня	Якого кольору твої настрої, коли в тебе не виходить намалювати цей предмет? Уяви, що в тебе вийшло намалювати цей предмет (що ти намалював цей предмет). Що ти відчуваєш? Якого кольору буде твої настрої, коли ти намалюєш цей предмет? Запам'ятай цей настрої. Він допоможе тобі намалювати предмет, який поки що в тебе не виходить
Акцептор проміжного результату	Підсистема образу (перше Я-ідеальне системи «особистість») зони прогресивного найближчого розвитку наступного (вищого) рівня розвитку правильних умінь з тематичного малювання
Акцептор остаточного результату	Підсистема образу (друге Я-ідеальне системи «особистість») зони прогресивного актуального розвитку наступного (вищого) рівня розвитку правильних умінь з тематичного малювання
Четвертий етап	
Головний метод	Саморозвиток
Мета методу	Визначити шлях розвитку та реалізувати його: використовуючи створений синестезичний образ як аттрактор, здійснювати процес розвитку підсистеми правильних умінь з тематичного малювання до досягнення бажаного рівня її розвитку
Питання вчителя до учня	<u>Попередньо необхідно допомогти дитині самостійно відповісти на такі питання:</u> Що ти можеш зробити, щоб подолати те, що заважає тобі навчитись малювати цей предмет? Як ти можеш використати вміння з малювання з природи та по пам'яті, які тобі допомагають навчитись малювати цей предмет? <u>Щоразу перед початком виконання завдання давати дитині таку установку:</u> «Уяви, що в тебе вийшло намалювати цей предмет (уяви, що ти намалював цей предмет). Що ти відчуваєш? Якого кольору твої настрої? Пригадай, що тобі потрібно робити, щоб це завдання стало легшим? (Учень пригадає свої відповіді на такі питання: Що ти можеш зробити, щоб подолати те, що заважає тобі навчитись малювати цей предмет? Як ти можеш використати вміння з малювання з природи та по пам'яті, які тобі допомагають навчитись малювати цей предмет?) Використовуй вміння з малювання з природи та по пам'яті, які тобі допомагають намалювати цей предмет. Тепер починай виконувати завдання. Зроби все, що зможеш, для того, щоб якнайкраще його виконати. У тебе з'явиться гарний настрої»

Прийняття рішення про спосіб досягнення результату. Вибір програми дій	Визначити шлях розвитку підсистеми правильних умінь з тематичного малювання: визначити шлях переходу підсистеми правильних умінь з тематичного малювання від зони регресивного актуального розвитку до зони прогресивного найближчого розвитку
Еферентне збудження	Бажання досягти зони прогресивного найближчого розвитку наступного (вищого) рівня розвитку підсистеми правильних умінь з тематичного малювання
Реакція	Система «особистість»: процес переходу від зони регресивного актуального розвитку до зони прогресивного найближчого розвитку підсистеми правильних умінь з тематичного малювання
Параметри результату	Характеристики другого Я-реального системи «особистість»: системні властивості самоорганізації, наступний (вищий) рівень розвитку, зона прогресивного найближчого розвитку підсистеми правильних умінь з тематичного малювання
Рецептори результату	Вищі рівні розвитку підсистеми правильних умінь з тематичного малювання та сусідніх підсистем малювання з природи і по пам'яті, з'єднані горизонтальними зв'язками
Зворотний зв'язок	Система «особистість»: перехід інформації від другого Я-реального (більш розвиненої підсистеми правильних умінь з тематичного малювання) до першого Я-ідеального (образу більш розвиненої підсистеми правильних умінь з тематичного малювання) за допомогою горизонтальних зв'язків між вказаними підсистемами
П'ятий етап	
Головний метод	Розвиток як фазовий перехід
Мета методу	Використовуючи створений синестезичний образ як аттрактор, продовжувати здійснення процесу розвитку підсистеми вмінь з тематичного малювання до досягнення дитиною повного самостійного їх використання на уроці малювання
Питання вчителя до учня	Чи з'явилось в тобі те, що заважає тобі малювати цей предмет стільки разів, скільки потрібно, щоб ти остаточно впевнився, що малювання цього предмету дається тобі легко? Як ти можеш послабити або подолати у собі те негативне, що заважає тобі малювати цей предмет стільки разів, скільки потрібно, щоб ти остаточно впевнився, що малювання цього предмету дається тобі легко? Чи з'явилось в тобі те, що допомагає тобі малювати цей предмет стільки разів, скільки потрібно, щоб ти остаточно впевнився, що малювання цього предмету дається тобі легко? Як ти можеш підсилити в собі і використати те позитивне, що допомагає тобі малювати цей предмет стільки разів, скільки потрібно, щоб ти остаточно впевнився, що малювання цього предмету дається тобі легко? Увага! Замість словосполучення «цей предмет» використовуються назви предметів, які дитина вчиться малювати. Замість словосполучень «те негативне», «те позитивне» використовуються назви позитивних рис і недоліків, які визначила дитина як провідні потреби чи проблеми
Прийняття рішення про спосіб досягнення результату. Вибір програми дій	Визначити шлях розвитку підсистеми правильних умінь з тематичного малювання: визначити шлях переходу підсистеми правильних умінь з тематичного малювання від зони прогресивного найближчого розвитку до зони прогресивного актуального розвитку

Продовження табл. 2

Еферентне збудження	Бажання досягти зони прогресивного актуального розвитку наступного (вищого) рівня розвитку підсистеми правильних умінь з тематичного малювання
Реакція	Система «особистість»: процес переходу від зони прогресивного найближчого розвитку до зони прогресивного актуального розвитку підсистеми правильних умінь з тематичного малювання
Параметри результату	Характеристики третього Я-реального системи «особистість»: системні властивості самоорганізації, рівень розвитку такий як і на попередньому етапі, зона прогресивного актуального розвитку підсистеми правильних умінь з тематичного малювання
Рецептори результату	Вищі рівні розвитку підсистеми правильних умінь з тематичного малювання та сусідніх підсистем малювання з природи і по пам'яті, з'єднані горизонтальними зв'язками
Зворотний зв'язок	Система «особистість»: перехід інформації від третього Я-реального (більш розвиненої підсистеми правильних умінь з тематичного малювання) до другого Я-ідеального (образу більш розвиненої підсистеми правильних умінь з тематичного малювання)

Таблиця 3

Корекційна робота з математики

Другий етап педагогічної роботи: корекційна робота з математики	
Підготовчий етап (налаштування на роботу)	
Головний метод	Модифікація лінійної освітньої ситуації в нелінійну
Мета методу	Створення атмосфери взаємної довіри учасників корекційного процесу через зміну системи морфогенів, які знаходяться в освітньому середовищі
Обстановочна аферентація	Встановлення системи взаємозв'язків між активними підсистемами першої сигнальної системи учасників корекційного процесу
Перший етап	
Головний метод	Нелінійний корекційний діалог
Мета методу	Виявити підсистему помилкових умінь з розв'язування простих задач
Питання вчителя до учня	Які частини завдання ти виконуєш з помилками? Які помилки ти знайшов у своїй роботі? Що в тобі є такого, що заважає тобі розв'язувати прості задачі без помилок?
Пускова аферентація	Перше Я-реальне системи «дефект» – підсистема помилкових умінь з розв'язування простих задач – має системні властивості самоорганізації, високий, середній або низький рівень розвитку, знаходиться в зоні прогресивного актуального розвитку
Другий етап	
Головний метод	Пробуджуюча корекція
Мета методу	Встановити, з якою підсистемою правильних умінь з розв'язування простих задач співвідноситься виявлена підсистема помилкових умінь з розв'язування простих задач; актуалізувати підсистему достатньо розвинених правильних умінь з тематичного малювання, які застосовуються під час розв'язування простих задач
Питання вчителя до учня	Які вміння з тематичного малювання допоможуть тобі правильно розв'язувати прості задачі? Що в тобі є такого, що може допомогти тобі навчитись правильно розв'язувати прості задачі?
Мотивація	У людини виникає потреба у відсутності елементів підсистеми помилкових умінь з розв'язування простих задач і наявності відповідних елементів підсистеми правильних умінь з розв'язування простих задач, яка зараз знаходиться в зоні регресивного актуального розвитку, має низький, середній або високий рівень розвитку та системні властивості саморуйнування

Пам'ять	Горизонтальні зв'язки між підсистемою вмінь розв'язувати прості задачі (головна підсистема) та підсистемою вмінь з тематичного малювання (додаткова підсистема); вертикальні зв'язки між активованим рівнем та попереднім (нижчим) рівнем підсистеми вмінь розв'язувати прості задачі; вертикальні зв'язки між активованим рівнем та попереднім (нижчим) рівнем підсистеми вмінь з тематичного малювання
Третій етап (аферентний синтез)	
Головний метод	Гештальткорекція
Мета методу	Створити синестезичний образ себе з нижчим рівнем розвитку підсистеми помилкових умінь з розв'язування простих задач та з вищим рівнем розвитку відповідної підсистеми правильних умінь з розв'язування простих задач
Питання вчителя до учня	Якого кольору твій настрій, коли ти розв'язуєш прості задачі з помилками? Уяви, що в тебе вийшло розв'язати просту задачу правильно, без помилок (уяви, що ти розв'язав просту задачу правильно, без помилок). Що ти відчуваєш? Якого кольору буде твій настрій, коли ти розв'яжеш просту задачу правильно, без помилок? Запам'ятай цей настрій. Він допоможе тобі правильно розв'язати просту задачу, що поки що в тебе не виходить
Акцептор проміжного результату	Підсистема образу (перше Я-ідеальне системи «дефект») зони регресивного найближчого розвитку наступного (нижчого) рівня розвитку помилкових умінь з розв'язування простих задач та підсистема образу (перше Я-ідеальне системи «особистість») зони прогресивного найближчого розвитку наступного (вищого) рівня розвитку правильних умінь з розв'язування простих задач
Акцептор остаточного результату	Підсистема образу (друге Я-ідеальне системи «дефект») зони регресивного актуального розвитку наступного (нижчого) рівня розвитку помилкових умінь з розв'язування простих задач та підсистема образу (друге Я-ідеальне системи «особистість») зони прогресивного актуального розвитку наступного (вищого) рівня розвитку правильних умінь з розв'язування простих задач
Четвертий етап	
Головний метод	Самокореція
Мета методу	Визначити шлях корекції та реалізувати його: використовуючи створений синестезичний образ як аттрактор й актуалізовану підсистему достатньо розвинених правильних умінь з тематичного малювання, домогтися зниження рівня розвитку підсистеми помилкових умінь з розв'язування простих задач та підвищення рівня розвитку відповідної підсистеми правильних умінь з розв'язування простих задач
Питання вчителя до учня	<u>Попередньо необхідно допомогти дитині самостійно відповісти на такі питання:</u> Що ти можеш зробити, щоб подолати те, що заважає тобі розв'язувати прості задачі без помилок? Як ти можеш використати вміння з тематичного малювання, які допомагають тобі правильно розв'язувати прості задачі? <u>Щоразу перед початком виконання завдання давати дитині таку установку:</u> «Уяви, що в тебе вийшло розв'язати просту задачу правильно (уяви, що ти розв'язав просту задачу правильно). Що ти відчуваєш? Якого кольору твій настрій? Пригадай, що тобі потрібно робити, щоб розв'язувати прості задачі стало легше? (Учень пригадує свої відповіді на такі питання: Що ти можеш зробити, щоб подолати те, що заважає тобі розв'язувати прості задачі без помилок? Як ти можеш використати вміння з тематичного малювання, які допомагають тобі правильно розв'язувати прості задачі?). Використовуй вміння з тематичного малювання, які тобі

	допомагають правильно розв'язувати прості задачі. Постарайся не робити того, що тобі заважає. Тепер починай розв'язувати просту задачу. Зроби все, що зможеш, для того, щоб якнайкраще виконати це завдання. У тебе з'явиться гарний настрій»
Прийняття рішення про спосіб досягнення результату. Вибір програми дій	Визначити шлях корекції підсистеми помилкових умінь з розв'язування простих задач: визначити шлях переходу підсистеми помилкових умінь з розв'язування простих задач від зони прогресивного актуального розвитку до зони регресивного найближчого розвитку та шлях переходу підсистеми правильних умінь з розв'язування простих задач від зони регресивного актуального розвитку до зони прогресивного найближчого розвитку
Еферентне збудження	Бажання досягти зони регресивного найближчого розвитку наступного (нижчого) рівня розвитку помилкових умінь з розв'язування простих задач та зони прогресивного найближчого розвитку наступного (вищого) рівня розвитку правильних умінь з розв'язування простих задач
Реакція	<i>Система «дефект»:</i> процес переходу від зони прогресивного актуального розвитку до зони регресивного найближчого розвитку підсистеми помилкових умінь з розв'язування простих задач <i>Система «особистість»:</i> процес переходу від зони регресивного актуального розвитку до зони прогресивного найближчого розвитку підсистеми правильних умінь з розв'язування простих задач
Параметри результату	<i>Характеристики другого Я-реального системи «дефект»:</i> системні властивості самоорганізації, наступний (вищий) рівень розвитку, зона прогресивного найближчого розвитку підсистеми правильних умінь з розв'язування простих задач <i>Характеристики другого Я-реального системи «особистість»:</i> системні властивості саморуйнування, наступний (нижчий) рівень розвитку, зона регресивного найближчого розвитку підсистеми помилкових умінь з розв'язування простих задач
Рецептори результату	Вищі рівні розвитку підсистеми правильних умінь з розв'язування простих задач та сусідньої підсистеми правильних умінь з тематичного малювання, з'єднані горизонтальними зв'язками
Зворотний зв'язок	<i>Система «дефект»:</i> перехід інформації від другого Я-реального (менш розвиненої підсистеми помилкових умінь з розв'язування простих задач) до першого Я-ідеального (образу менш розвиненої підсистеми помилкових умінь з розв'язування простих задач) за допомогою горизонтальних зв'язків між вказаними підсистемами. <i>Система «особистість»:</i> перехід інформації від другого Я-реального (більш розвиненої підсистеми правильних умінь з розв'язування простих задач) до першого Я-ідеального (образу більш розвиненої підсистеми правильних умінь з розв'язування простих задач) за допомогою горизонтальних зв'язків між вказаними підсистемами
П'ятий етап	
Головний метод	Корекція як фазовий перехід
Мета методу	Використовуючи створений синестезичний образ як аттрактор й актуалізовану підсистему достатньо розвинених умінь з тематичного малювання, продовжувати здійснення процесу корекції у відповідних підсистемах умінь з розв'язування простих задач до повного зникнення помилкових умінь з розв'язування простих задач та самостійного використання дитиною відповідних правильних умінь з розв'язування простих задач на уроці математики

Питання вчителя до учня	Чи з'явилось у тобі те, що заважає розв'язувати прості задачі певного типу стільки разів, скільки потрібно, щоб ти остаточно впевнився, розв'язування простих задач даного типу дається тобі легко? Як ти можеш послабити або подолати в собі те негативне, що заважає розв'язувати прості задачі певного типу стільки разів, скільки потрібно, щоб ти остаточно впевнився, розв'язування простих задач даного типу дається тобі легко? Чи з'явилось у тобі те, що допомагає розв'язувати прості задачі певного типу стільки разів, скільки потрібно, щоб ти остаточно впевнився, що розв'язування простих задач даного типу дається тобі легко? Як ти можеш підсилити в собі і використати те позитивне, що допомагає тобі розв'язувати прості задачі певного типу стільки разів, скільки потрібно, щоб ти остаточно впевнився, що розв'язування простих задач даного типу дається тобі легко? Увага! Замість словосполучення «прості задачі певного (даного) типу» вказується конкретний тип задач. Замість словосполучень «те негативне», «те позитивне» використовуються назви позитивних рис і недоліків, які визначила дитина як провідні потреби чи проблеми
Прийняття рішення про спосіб досягнення результату. Вибір програми дій	Визначити шлях корекції підсистеми помилкових умінь з розв'язування простих задач: визначити шлях переходу підсистеми помилкових умінь з розв'язування простих задач від зони регресивного найближчого розвитку до зони регресивного актуального розвитку та шлях переходу підсистеми правильних умінь з розв'язування простих задач від зони прогресивного найближчого розвитку до зони прогресивного актуального розвитку
Еферентне збудження	Бажання досягти зони регресивного актуального розвитку наступного (нижчого) рівня розвитку підсистеми помилкових умінь з розв'язування простих задач та зони прогресивного актуального розвитку наступного (вищого) рівня розвитку підсистеми правильних умінь з розв'язування простих задач
Реакція	<i>Система «дефект»:</i> процес переходу від зони регресивного найближчого розвитку до зони регресивного актуального розвитку підсистеми помилкових умінь з розв'язування простих задач. <i>Система «особистість»:</i> процес переходу від зони прогресивного найближчого розвитку до зони прогресивного актуального розвитку підсистеми правильних умінь з розв'язування простих задач
Параметри результату	<i>Характеристики третього Я-реального системи «дефект»:</i> системні властивості самоорганізації, рівень розвитку той же, що й на попередньому етапі, зона прогресивного актуального розвитку підсистеми правильних умінь з розв'язування простих задач. <i>Характеристики третього Я-реального системи «особистість»:</i> системні властивості саморуйнування, рівень розвитку той же, що й на попередньому етапі, зона регресивного актуального розвитку підсистеми помилкових умінь з розв'язування простих задач
Рецептори результату	Вищі рівні розвитку підсистеми правильних умінь з розв'язування простих задач та сусідньої підсистеми правильних умінь з тематичного малювання, з'єднані горизонтальними зв'язками
Зворотний зв'язок	<i>Система «дефект»:</i> перехід інформації від третього Я-реального (менш розвиненої підсистеми помилкових умінь з розв'язування простих задач) до другого Я-ідеального (образу менш розвиненої підсистеми помилкових умінь з розв'язування простих задач). <i>Система «особистість»:</i> перехід інформації від третього Я-реального (більш розвиненої підсистеми правильних умінь з розв'язування простих задач) до другого Я-ідеального (образу більш розвиненої підсистеми правильних умінь з розв'язування простих задач)

Розвивальна робота з математики

Третій етап педагогічної роботи: розвивальна робота з математики	
Підготовчий етап (налаштування на роботу)	
Головний метод	Модифікація лінійної освітньої ситуації в нелінійну
Мета методу	Створення атмосфери взаємної довіри учасників розвивального процесу через зміну системи морфогенів, які знаходяться в освітньому середовищі
Обстановочна аферентація	Встановлення системи взаємозв'язків між активними підсистемами першої сигнальної системи учасників розвивального процесу
Перший етап	
Головний метод	Нелінійний розвиваючий діалог
Мета методу	Виявити підсистему недостатньо розвинених правильних умінь зі складання простих задач
Питання вчителя до учня	Які типи простих задач ти хочеш навчитись складати? Що в тобі є такого, що заважає тобі навчитись складати прості задачі?
Пускова аферентація	Перше Я-реальне системи «особистість» – підсистема недостатньо розвинених правильних умінь зі складання простих задач – має системні властивості самоорганізації, невисокий рівень розвитку, знаходиться в зоні регресивного актуального розвитку
Другий етап	
Головний метод	Пробуджуючий розвиток
Мета методу	Актуалізувати підсистему достатньо розвинених правильних умінь з тематичного малювання та розв'язування простих задач, які застосовуються під час складання простих задач
Питання вчителя до учня	Які вміння з тематичного малювання та розв'язування простих задач допоможуть тобі складати прості задачі? Що в тобі є такого, що може допомогти тобі навчитись складати прості задачі?
Мотивація	У людини виникає потреба в наявності нових елементів підсистеми правильних умінь зі складання простих задач
Пам'ять	Горизонтальні зв'язки між підсистемою вмінь складати прості задачі (головна підсистема), підсистемою вмінь розв'язувати прості задачі та підсистемою вмінь з тематичного малювання (додаткові підсистеми); вертикальні зв'язки між активованим рівнем та попереднім (нижчим) рівнем вмінь складати прості задачі; вертикальні зв'язки між активованим рівнем та попереднім (нижчим) рівнем підсистеми вмінь розв'язувати прості задачі; вертикальні зв'язки між активованим рівнем та попереднім (нижчим) рівнем підсистеми вмінь з тематичного малювання
Третій етап (аферентний синтез)	
Головний метод	Гештальтрозвиток
Мета методу	Створити синестезичний образ себе з вищим рівнем розвитку підсистеми правильних умінь зі складання простих задач
Питання вчителя до учня	Якого кольору твій настрій, коли в тебе не виходить скласти просту задачу? Уяви, що в тебе вийшло скласти просту задачу (ти склав просту задачу). Що ти відчуваєш? Якого кольору буде твій настрій, коли ти складеш просту задачу? Запам'ятай цей настрій. Він допоможе тобі правильно скласти просту задачу, що поки що в тебе не виходить
Акцептор проміжного результату	Підсистема образу (перше Я-ідеальне системи «особистість») зони прогресивного найближчого розвитку наступного (вищого) рівня розвитку правильних умінь зі складання простих задач
Акцептор остаточного результату	Підсистема образу (друге Я-ідеальне системи «особистість») зони прогресивного актуального розвитку наступного (вищого) рівня розвитку правильних умінь зі складання простих задач

Четвертий етап	
Головний метод	Саморозвиток
Мета методу	Визначити шлях розвитку та реалізувати його: використовуючи створений синестезичний образ як аттрактор й актуалізовані підсистеми достатньо розвинених правильних умінь з тематичного малювання та розв'язування простих задач, здійснювати процес розвитку підсистеми правильних умінь зі складання простих задач до досягнення бажаного рівня її розвитку
Питання вчителя до учня	<u>Попередньо необхідно допомогти дитині самостійно відповісти на такі питання:</u> Що ти можеш зробити, щоб подолати те, що заважає тобі навчитись складати прості задачі? Як ти можеш використати уміння з тематичного малювання та розв'язування простих задач, які тобі допомагають складати прості задачі? <u>Щоразу перед початком виконання завдання давати дитині таку установку:</u> «Уяви, що у тебе вийшло скласти просту задачу (ти склав просту задачу). Що ти відчуваєш? Якого кольору твій настрій? Пригадай, що тобі потрібно робити, щоб це завдання стало легшим? (Учень пригадує свої відповіді на такі питання: Що ти можеш зробити, щоб подолати те, що заважає тобі навчитись складати прості задачі? Як ти можеш використати уміння з тематичного малювання та розв'язування простих задач, які тобі допомагають складати прості задачі?) Використовуй уміння з тематичного малювання та розв'язування простих задач, які тобі допомагають складати прості задачі. Тепер починай виконувати завдання. Зроби все, що зможеш, для того, щоб якнайкраще його виконати. У тебе з'явиться гарний настрій»
Прийняття рішення про спосіб досягнення результату. Вибір програми дій	Визначити шлях розвитку підсистеми правильних умінь зі складання простих задач: визначити шлях переходу підсистеми правильних умінь зі складання простих задач від зони регресивного актуального розвитку до зони прогресивного найближчого розвитку
Еферентне збудження	Бажання досягти зони прогресивного найближчого розвитку наступного (вищого) рівня розвитку підсистеми правильних умінь зі складання простих задач
Реакція	Система «особистість»: процес переходу від зони регресивного актуального розвитку до зони прогресивного найближчого розвитку підсистеми правильних умінь зі складання простих задач
Параметри результату	Характеристики другого Я-реального системи «особистість»: системні властивості самоорганізації, наступний (вищий) рівень розвитку, зона прогресивного найближчого розвитку підсистеми правильних умінь зі складання простих задач
Рецептори результату	Вищі рівні розвитку підсистеми правильних умінь зі складання простих задач та сусідніх підсистем правильних умінь із розв'язування простих задач та вмінь з тематичного малювання, з'єднані горизонтальними зв'язками
Зворотний зв'язок	Система «особистість»: перехід інформації від другого Я-реального (більш розвиненої підсистеми правильних умінь зі складання простих задач) до першого Я-ідеального (образу більш розвиненої підсистеми правильних умінь зі складання простих задач) за допомогою горизонтальних зв'язків між вказаними підсистемами

П'ятий етап	
Головний метод	Розвиток як фазовий перехід
Мета методу	Використовуючи створений синестезичний образ як аттрактор й актуалізовані підсистеми достатньо розвинених умінь з тематичного малювання та розв'язування простих задач, продовжувати здійснення процесу розвитку підсистеми вмінь зі складання простих задач до досягнення дитиною повного самостійного їх використання на уроці математики
Питання вчителя до учня	Чи з'явилося у тобі те, що заважає складати прості задачі певного типу стільки разів, скільки потрібно, щоб ти остаточно впевнився, що складання простих задач даного типу дається тобі легко? Як ти можеш послабити або подолати в собі те негативне, що заважає складати прості задачі певного типу стільки разів, скільки потрібно, щоб ти остаточно впевнився, що складання простих задач даного типу дається тобі легко? Чи з'явилося у тобі те, що допомагає складати прості задачі певного типу стільки разів, скільки потрібно, щоб ти остаточно впевнився, що складання простих задач даного типу дається тобі легко? Як ти можеш підсилити в собі і використати те позитивне, що допомагає складати прості задачі певного типу стільки разів, скільки потрібно, щоб ти остаточно впевнився, що складання простих задач даного типу дається тобі легко? Увага! Замість словосполучення «прості задачі певного (даного) типу» вказується конкретний тип задач. Замість словосполучень «те негативне», «те позитивне» використовуються назви позитивних рис і недоліків, які визначила дитина як провідні потреби чи проблеми
Прийняття рішення про спосіб досягнення результату. Вибір програми дій	Визначити шлях розвитку підсистеми правильних умінь зі складання простих задач: визначити шлях переходу підсистеми правильних умінь зі складання простих задач від зони прогресивного найближчого розвитку до зони прогресивного актуального розвитку
Еферентне збудження	Бажання досягти зони прогресивного актуального розвитку наступного (вищого) рівня розвитку підсистеми правильних умінь зі складання простих задач
Реакція	Система «особистість»: процес переходу від зони прогресивного найближчого розвитку до зони прогресивного актуального розвитку підсистеми правильних умінь зі складання простих задач
Параметри результату	Характеристики третього Я-реального системи «особистість»: системні властивості самоорганізації, рівень розвитку той же, що й на попередньому етапі, зона прогресивного актуального розвитку підсистеми правильних умінь зі складання простих задач
Рецептори результату	Вищі рівні розвитку підсистеми правильних умінь зі складання простих задач та сусідніх підсистем правильних умінь з розв'язування простих задач та умінь з тематичного малювання, з'єднані горизонтальними зв'язками
Зворотний зв'язок	Система «особистість»: перехід інформації від третього Я-реального (більш розвиненої підсистеми правильних умінь зі складання простих задач) до другого Я-ідеального (образу більш розвиненої підсистеми правильних умінь зі складання простих задач)

Висновки. Отже, стимулювання розвитку підсистеми недостатньо розвинених правильних умінь з дисципліни № 1 (проміжна дидактична мета № 1, яка задовольняє другорядну навчальну потребу № 1) сприяє

виправленню підсистеми помилкових умінь А з дисципліни № 2 (проміжна дидактична мета № 2, яка задовольняє другорядну навчальну потребу № 2), виправлення підсистеми помилкових умінь А з дисципліни № 2 стимулює розвиток підсистеми недостатньо розвинених правильних умінь Б з дисципліни № 2 (кінцева дидактична мета, яка задовольняє головну навчальну потребу). Для досягнення кінцевої мети необхідно одночасно застосувати вміння з дисциплін № 1 і 2, щоб вони ввійшли до однієї дисипативної функціональної структури, в якій виникає взаємне управління процесами в підсистемах умінь. Методика опосередкованого корекційного управління розвитком молодших школярів, в основі якої лежить запропонований А. С. Макаренком принцип завтрашньої радості, забезпечує зовнішнє та стимулює внутрішнє управління процесами корекції та розвитку навчальних ЗУН, сприяє становленню в учнів початкових класів умінь самостійно, усвідомлено і правильно ставити дидактичну мету, намічати шлях і термін її досягнення, визначати якість отриманих результатів, що допомагає дитині своєчасно задовольняти свої дидактичні потреби.

У подальшому необхідно розробити подібні дидактичні та виховні методичні системи безпосереднього та опосередкованого управління розвитком, корекцією, абілітацією, реабілітацією, компенсацією, гіперкомпенсацією, які можна буде застосовувати для роботи з дітьми середнього і старшого шкільного віку та дорослими – здоровими і з психофізичними порушеннями.

ЛІТЕРАТУРА

1. Анохин П. К. Очерки по физиологии функциональных систем / П. Анохин. – М. : Медицина, 1975. – 448 с.
2. Макаренко А. С. Книга для родителей / А. Макаренко. – К. : Рад. шк., 1987. – 384 с.
3. Макаренко А. С. Педагогические сочинения : в 8 т. / сост. : Л. Ю. Гордин, А. А. Фролов / А. Макаренко. – М. : Педагогика, 1984. – Т. 3 – 512 с.
4. Макаренко А. С. Педагогические сочинения : в 8 т. / сост. : М. Д. Виноградова, А. А. Фролов / А. Макаренко. – М. : Педагогика, 1984. – Т. 4 – 400 с.
5. Сухомлинский В. А. Сердце отдаю детям / В. Сухомлинский. – К. : Рад. шк., 1972. – 244 с.
6. Цикин В. А. Синергетика и образование: новые подходы : монография / В. Цикин, А. Брижатый. – Сумы : СумДПУ, 2005. – 276 с.

РЕЗЮМЕ

Т. В. Золотарёва. Методика опосередкованного коррекционного управления развитием младших школьников.

В статье предлагается межпредметно-внутрипредметная методическая система опосредованного коррекционного управления развитием учеников младших классов, которая состоит из синергетических методов коррекции и развития. В основе методики лежат принцип завтрашней радости, принципы синергетики, межпредметные и внутрипредметные связи. Методика способствует становлению у младших школьников умения правильно ставить промежуточные и конечную цели, преодолевать трудности, которые возникают в процессе

достижения цели. Содержание методики продемонстрировано на примере уроков изобразительного искусства и математики.

Ключевые слова: *цель, завтрашняя радость, развитие, коррекция, управление внутренними процессами, системы «личность» и «дефект», учащиеся 0–4 классов.*

SUMMARY

T. Zolotaryova. A method of mediated correctional management of pupils of junior classes development.

Intersubject-intrasubjectical methodical system of mediated correctional management of pupils of junior classes development, which consists of sinergetical methods of correction and development, is offered in the article. Principle of tomorrow's gladness, principles of synergetics, intersubjectical and intrasubjectical connections are in basis of the method. A method is instrumental in developing in junior schoolchildren the ability to put intermediates and ultimate aims correctly, to overcome difficulties, which arise up in the process of attainment of the aim. Content of method is demonstrated on the example of lessons of fine art and mathematics.

Key words: *aim, tomorrow's gladness, development, correction, management of internal processes, «personality» and «defect» systems, pupils of 0–4 forms.*